

Rapport fra kulturhistorisk registrering

Reguleringsplanarbeid for
Hovden høyfjellsenter i Bykle
kommune

Gnr/bnr 2/1, 6. 158 m.fl.

Rapport fra kulturhistorisk registrering

Kommune:	Bykle	Gårdsnavn	Triangel
Gårds-/Bruksnummer:	2/1, 6, 158, 332,341		
Tiltakshaver:	Hovden Høyfjellsenter AS		
Adresse:	Postboks 12, 4756 Hovden i Setesdal		
Konsulent:	COWI		
Navn på sak:	Reguleringsplanarbeid for Hovden høyfjellsenter		
Saksnummer:	19/2624		
Registrering utført:	27-28.8.2019	Ved:	Ingunn Dahlseng Håkonsen
Rapport utført:	22.09.2019	Ved:	Ingunn Dahlseng Håkonsen
Tidsforbruk:	For- og etterarbeid: 6 t		Feltarbeid inkl. kjøring: 7,5 t
Kjøring (km totalt)	230 km		
Automatisk fredete kulturminner innenfor området			
	Id nummer:		Art
Kjente	91858		Kullgrop
	91862		Kullgrop
	91908		Kullgrop
	91935		Kullgrop
	91939		Kullgrop
	91962		Kullgrop
	921019		Kullgrop
	92046		Kullgrop
	99383		Blestertuft
Nyregistrerte	Ingen		

Sammendrag og faglige konklusjoner:

Den arkeologiske undersøkelsen påviste ingen nye automatisk fredete kulturminner, men viste at 4 kullgroper var fremdeles intakte eller delvis intakte. Disse var id 91962 og 91858, samt 91939 og 92019. Beskrivelse og kartfesting samt tilstand er oppdatert.

Søking med metalldetektor påviste ingen ikke-synlige automatisk freda kulturminner.

Innhold

Bakgrunn for planen.....	4
Området	4
Gjennomføring og fremdrift	6
Undersøkelsen	7
Automatisk fredete kulturminner	9
Konklusjon.....	12
Vedlegg:	13
Vedlegg 1: Kart over planområdet fra tiltakshaver.....	14
Vedlegg 2: Liste over kjente kulturminner	15
Vedlegg 3: Lidarbilde med synlige kullgroper	17
Vedlegg 4: Kart over automatisk freda kulturminner – utsnitt fra Askeladden.....	18

Forsidefoto: foto av nordøstre del av planområdet med utsikt mot elva Otra.

Bakgrunn for planen

Aust-Agder fylkeskommune ble varslet om oppstart av reguleringsplanarbeid for Hovden høyfjellssenter, gbnr. 2/1, 6m.fl. Bykle kommune. Formålet er å forbedre utnyttelsen av området.

Innenfor planområdet er det kjent flere automatisk freda kulturminner, alle tilknyttet jernfremstilling fra myrmalm. Dette er et jernvinneanlegg (id 99383) og syv kullgroper med vernestatus fjernet (aut. fredet). Flere fremstår som intakte og det ble vurdert at det var nødvendig med en miljørevisjon av de kjente kulturminnene, samt vurdere området i forhold til ikke-synlige kulturminner, slik som tørke- og røsteplasser, lagerområder for kull og åpne jernfremstillingsplasser.

Begrunnelsen for undersøkelsene er hjemlet i kulturminnelovens § 9, hvor fylkeskommunen er forpliktet til å undersøke om større offentlige og private tiltak kan komme i konflikt med hensynet til automatisk fredede kulturminner.

Området

Planområdet ligger midt på Hovden i Bykle kommune, nord for Flatestøylåsen og Hovden Resort, og sør for Remestøyl og Nystøl. Området ligger som en halvøy med Otra strømmende på nordvestre side. Nærområdet er preget av fritidsboliger og aktiviteter tilknyttet friluft og vinter, slik man kan se av kartene.

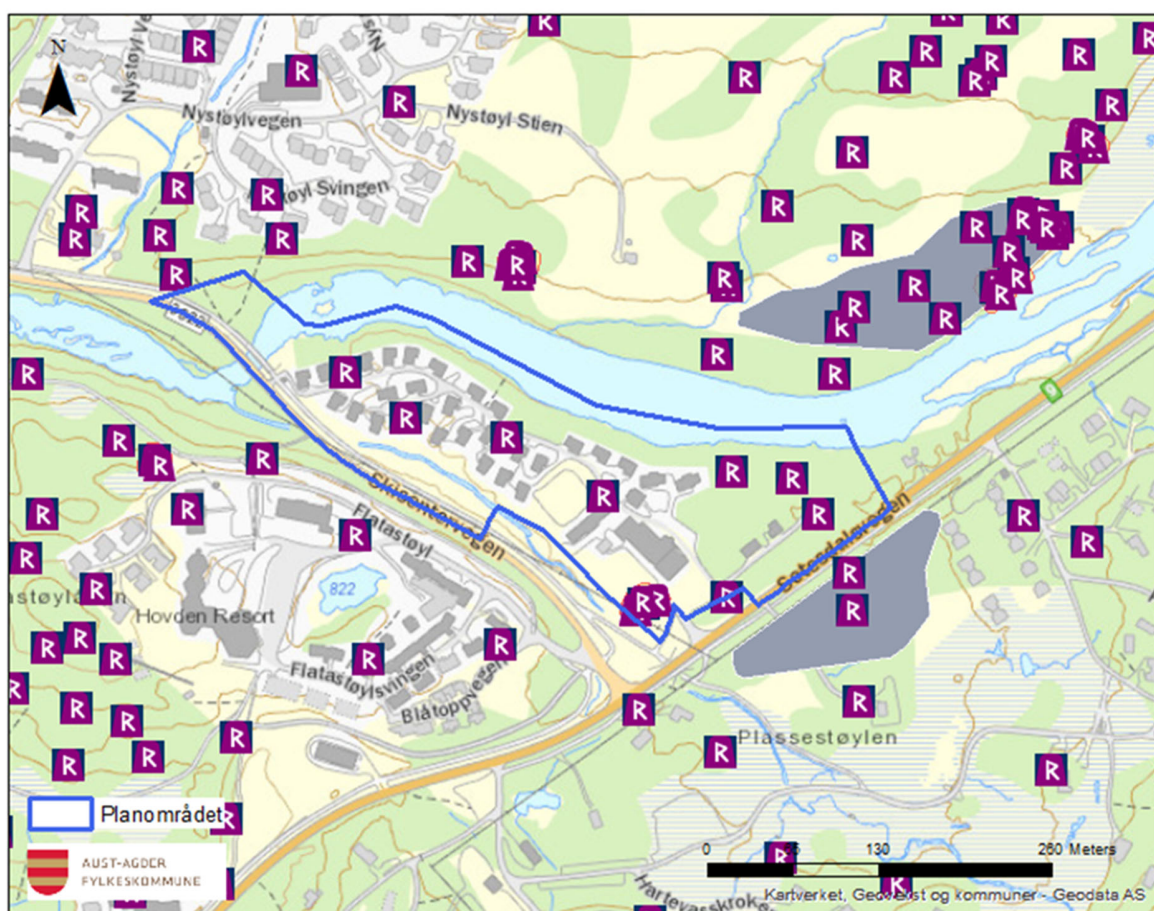

Figur 1 Oversiktskart som viser planområdets geografiske plassering. Planområdet markert i blått.

Det er kjent en stor andel av kulturminner tilknyttet jernfremstilling på Hovden. Innenfor planområdet er det kjent flere kullgroper og et jernvinneanlegg. Jernvinneanlegget ligger i søndre hjørne av planen og står som automatisk freda.

Flere av kullgropene ble registrert på 1980-tallet gjennom en visuell overflateregistrering og innehar i dag en vernestatus som fjernet (automatisk fredet). I forbindelse med utarbeidelse av kommunedelplan for Hovden, ble det i 2013 gjennomført en kontrollregistrering av jernvinneanlegget. Jernvinneanlegget i seg selv var intakt i 2013, men terrenget på sør- og sørvestsiden er opparbeidet inntil kulturminnet. Selve asfaltdekket ligger tett inn mot anlegget i nord. Se liste under vedlegg for ID-nummer og beskrivelse av de enkelte kulturminnene innenfor planen.

Figur 2 Detaljkart over planområdet. Kartet viser også kulturminnetettheten i området.

Gjennomføring og fremdrift

Den arkeologiske registreringen ble gjennomført over to dager, 27-28. august 2019 av Ingunn Dahlseng Håkonsen. Undersøkelsen bestod av overflaterregistrering, kontrollregistrering og noe metallsøking. Været var fint med lettskyet og sol. Kjøretiden ble fordelt på flere saker.

Overflaterregistrering er en metode brukt i utmark for å påvise automatisk fredede kulturminner som er synlige på markoverflaten. Registreringen foregår ved at arkeologen søker gjennom reguleringsområdet, for å finne strukturer som er synlige. For eksempel gravhauger, hustufter, fangstgroper og lignende.

Miljørevisjon er en kontroll av allerede kjente automatisk fredete kulturminner. Under denne blir informasjonen og kartfesting i Askeladden kontrollert og tilstand til kulturminnet vurdert.

Metallsøking brukes for å avklare om det er automatisk freda kulturminner i planområdet som ikke er synlig på markoverflaten. Ved en overflaterregistrering plukkes ut områder som kan ha et potensial for kulturminner uten synlig markering på markoverflata, som gjennomføres med metaldetektor. Det vil bli søkt etter kulturminnetyper som for eksempel røste- og tørkeplasser for myrmalm, lagerområder for kull og åpne jernfremstillingsplasser uten synlige tufter

Ved registreringen ble det brukt kartprogrammet Collector på smarttelefon med GPS, og for nøyaktig innmåling tilkoblet GPS av typen Altus APS-3. Reguleringsplangrensen var innlastet i kartgrunnlaget i Collector. Utstyret er nyttig for navigering i utmark og skogsområder, men også ved innmåling av kulturminner. Kulturminnene ble dokumentert gjennom beskrivelse, foto og kartfesting.

Ved nye kulturminner ble standard prosedyre fulgt, der alle automatisk fredete kulturminner ble lagt inn i Riksantikvarens nasjonale kulturminnedatabase Askeladden. Alle kulturminner ble målt inn og kartfestet som viser den faktiske utstrekningen av kulturminnet, sammen med viktige landskapsformer som gir kulturminnets dets identitet. Registreringen ble etterbehandlet på kontor før innlasting i Askeladden.

Alle foto er registrert med Fotostation, der informasjon om fotoet er lagret i bildefilen. Ingen fotoliste ligger vedlagt. Et utvalg av foto følger rapporten, og alle foto er lagret hos fylkeskommunen.

Rapportarbeidet ble gjennomført 21. og 22. oktober 2019. Totalt timebruk ble 13,5 t.

	Forarbeid	Feltarbeid	Etterarbeid	Totalt
Brukt	1	7,5	5	13,5

Undersøkelsen

Store deler av planområdet er bebygd av hytter/bygninger og tilførselsveier, og er stort sett opparbeidet. Langs planområdets nordøstre del og langs vannkanten i nordre del består av lett vegetasjon av lyng, furu og bjørk, og fremstår som et grønt areal for rekreasjon og friluft. Det følger en sti langs elven.

Området ble overflateregistert og det ble vurdert mulige områder for søk med metalldetektor. Det var få områder som egnet seg til dette, de lå i det nord- nordøstlige område av planen. Det ble ikke påvist ikke-synlige automatisk freda kulturminner tilknyttet jernvinneproduksjonen ved metallsøking.

Overflateregisteringen påviste at kullgropene id 91962 og 91858, var intakte. Id 91939 og 92019 var delvis intakt, sistnevnte kunne skimtes gjennom store mengder nedkuttete trær og greiner i en høyde på ca. 1,5 m, som dekket kullgropen.

Figur 3 Området hvor id 92019 ligger. Nå er det samlingssted for nedfelte trær og annen vegetasjon. Foto tatt mot nord

Id 91862, 91935, 92046 og id 91908 anses fremdeles som fjernet og det var ikke synlige spor etter dem etter etablering av vei og/eller bygg.

Figur 4 Område som ble søkt med metalldetektor. Foto tatt mot sør

Automatisk fredete kulturminner

ID 91962 og 91858

Kullgropene id 91962 og 91858 fremstod som intakte samt godt synlige i terrenget. Under følger oppdaterte mål og beskrivelse.

Askeladden id	Art	Indre mål	Ytre mål	Dybde/ dybde kull	Vollbredde/høyde	Sidegrop
91962	Kullgrop	1,6 x 2,1 m	4 x 5 m	0,90 m/ 0,7 m	1-1,1 m/ 0,3-0,4	Nei
91858	Kullgrop	2,1 m	5,5 m	1 m/ 0,8 m	1,4 m / 0,3-0,4 m	0,6 m bred (ytre mål) sidegrop i nordnordøst

Id 91962 har en oval form, nærmest firkantet, det ligger hugde bjørk langs vollenes toppkant og på vollen, med en del lyngvegetasjon og bjørk i indre vollkant. I midten av kullgropen kan man se rester av et ildsted-trolig brukt som bålgrøp.

Figur 5 Id 91962 med mye vegetasjon og nedfelte bjørketrær. Tatt mot nord. Sjakten kan ses tydelige midt i bildet.

Id 91858 ligger i et område med mye tett vegetasjon- lavtvoksende lyng, einer og enkelte fjellbjørk, men er likevel godt synlig. Kartfestingen av kullgropen var noe feilplassert, og det ble målt inn på ny, inkludert sidegrop.

Figur 6 Id 91858 vises tydelig på foto og i terrenget. Det er mye vegetasjon omkring kullgropen, og sjakten kan ses i midten av bildet.

Begge hadde en sjakt gjennom vollen i både nordre og søndre voll, som trolig er fra tidligere undersøkelse på 1980-tallet. Sjakten har en bredde på ca 40 cm.

Id 92019 kullgrop var vanskelig å se på grunn av samlingen av kvist og nedkuttete trær som var samlet på området, men imellom trærne kunne deler av en voll skimtes, jf. figur 3 ovenfor. Ved hjelp av lidardata ble ny geometri/kartfesting lagt inn i Askeladden, men annen beskrivelse ble ikke nedtegnet.

Id 91393 var delvis intakt. I tidligere beskrivelse benevnes to kullgroper, hvor den nordligste er fjernet og det står i dag en strømmast på stedet. Den andre er dekket av høyt gress som det vanskelig å se, men det er tydelig voller og dybde. Stikking med spade i midten og vollen viser tykke kullag. Beskrivelsen fra 1980 er ok, og blir derfor ikke endret.

I Askeladden er kullgropene delt inn i to enkeltminner under samme idnummer, hvor den ene står med dispensasjonen fra 1980, og den andre som automatisk fredet.

Figur 7 Målestang i midten av bildet viser plassering av midten av kullgropen. Bildet er tatt mot sør.

Id 99383 Jernvinneanlegget var kontrollregistrert i 2013, og det var vurdert at det ikke var nødvendig med en ny kontroll.

Figur 8 Jernvinneanlegget id 99383 plassering. Foto tatt mot sør.

Konklusjon

Den arkeologiske undersøkelsen påviste ingen nye automatisk fredete kulturminner, men viste at 4 kullgroper var fremdeles intakte eller delvis intakte. Disse var id 91962 og 91858, samt 91939 og 92019. Beskrivelse og kartfesting samt tilstand er oppdatert.

Søking med metaldetektor påviste ingen ikke-synlige automatisk freda kulturminner.

Arendal 22.09.2019

Ingunn Dahlseng Håkonsen

Litteraturliste:

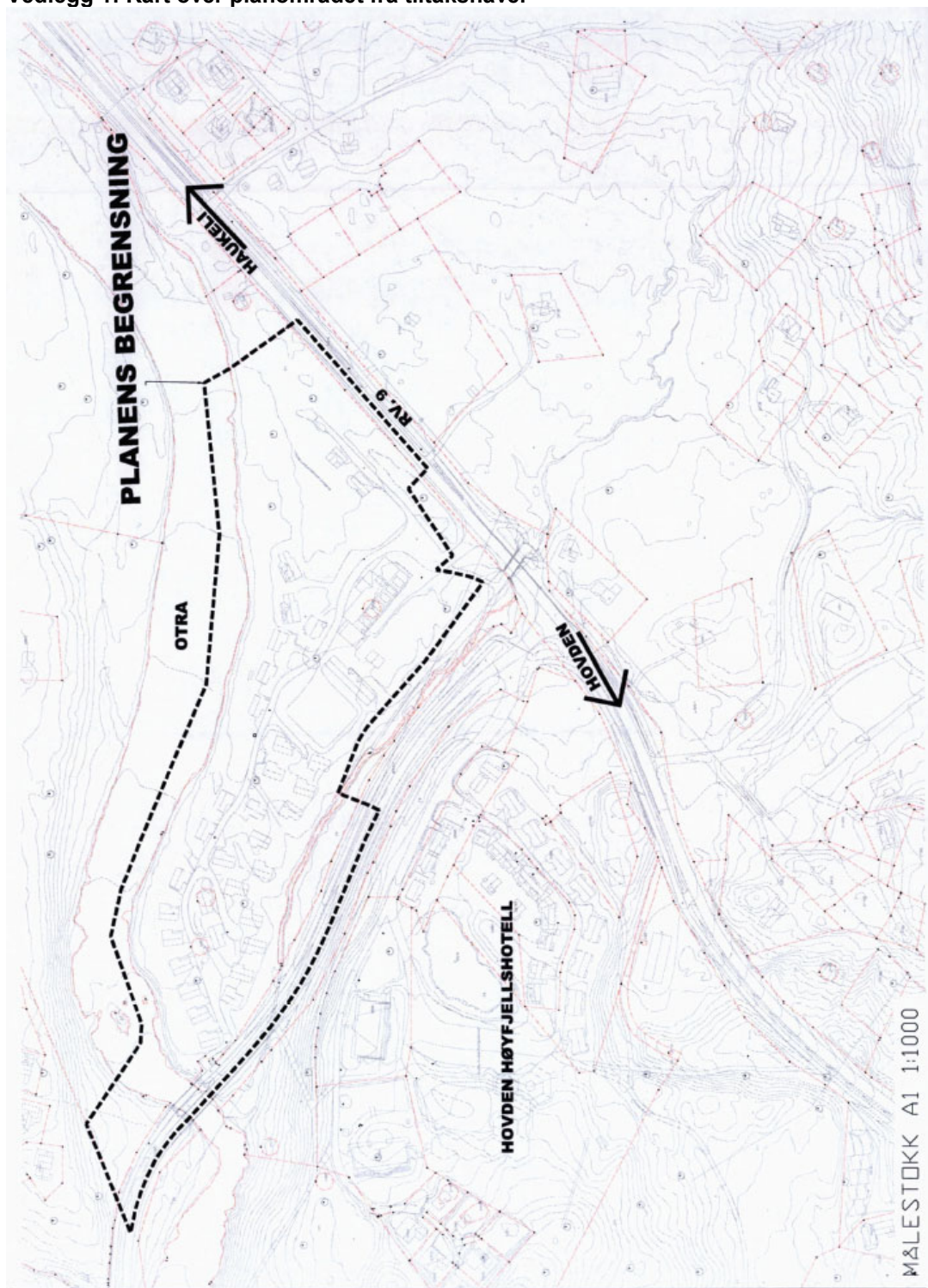
- Aust-Agder fylkeskommunes saksarkiv
- Askeladden - nasjonal kulturminnedatabase

Vedlegg:

1. Kart over planområdet fra tiltakshaver
2. Strukturliste
3. Lidarkart med kjente kulturminner
4. Kart over automatisk freda kulturminner – utsnitt fra Askeladden

Vedlegg 1: Kart over planområdet fra tiltakshaver

Vedlegg 2: Liste over kjente kulturminner

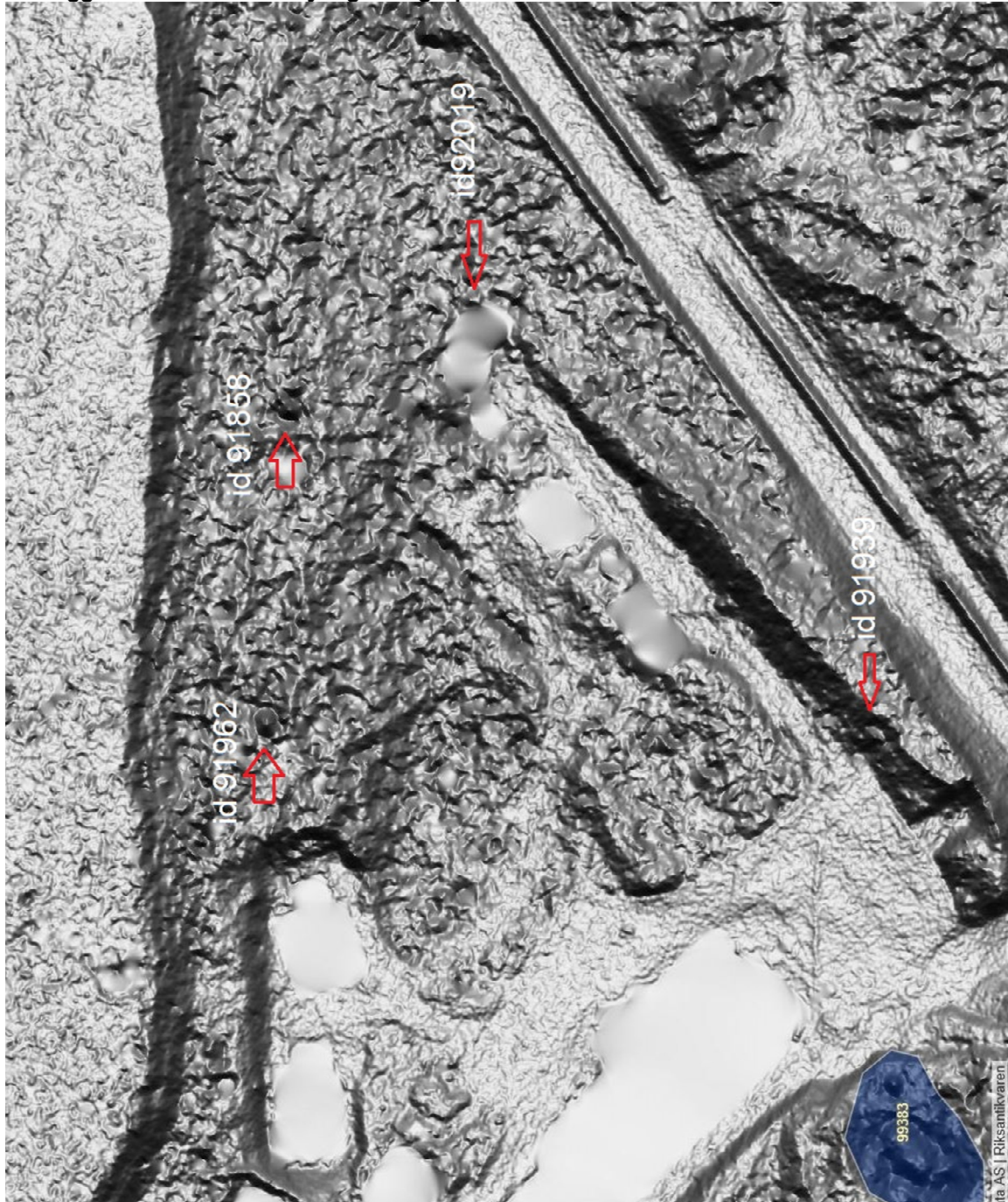
Askeladden id	Art	Status	Beskrivelse fra Askeladden
91858	Kullgrop	FJE	FL/23Utgår i registreringsrapporten, men er gravd som kullgrop med sidegrop. Kullgropen var 5,5 m i ytre diameter og 2,1 m. i indre diameter og 1 m dyp.. En sidegrop i avstand 0,7 m nordøst for kullgropen. Diameteren på denne er 0,6 m og dybden er 0,25 m
91862	Kullgrop	FJE	FL/25. Kullgrop. Ytre diameter 4,2 m; indre diameter 0,7 m; dybde 0,5 m.
91908	Kullgrop	FJE	B5/3. Kullgrop. Ytre diameter 5,7 m (5,5 m etter utgravning); indre diameter: 2,4 m; dybde: 0,5 (etter utgravn. 0,7 m)
91935	Kullgrop	FJE	B5/5. Kullgrop. Ytre diameter 5,2 m; indre diameter: 2,4 m; dybde: 0,6 m.
91939	Kullgrop	FJE	B5/1. Kullgrop. Ytre diameter 5,2 m (4,9 m etter utgravning); indre diameter: 2,4 m (2 m etter utgravning); høyde 0,6 m. 2, 8 m vest for gropen finnes nok en grop: Ytre diameter 3 m; indre diameter: 1 m; høyde 0,3 m.
91962	Kullgrop	FJE	FL/24. Kullgrop. Ytre diameter 5,1 m; indre diameter 2 m; dybde 0,6 m.
92019	Kullgrop	FJE	B5/2. Kullgrop. Ytre diameter 2,7 m (5,1 m etter utgravning); indre diameter: 1 m (1,9 m etter utgravning); dybde 0,3 m.
92046	Kullgrop	FJE	B5/4. Kullgrop. Ytre diameter 6,9 m (4,9 m etter utgravning); indre diameter: 2,2 m (2 m etter utgravning); dybde 0,7 m. UTM koordinat 075046.
99383	Blestertuft	AUT	Jernvinne lokalitet med blestertuft, slagghaug og kullgrop. Ligger på et lite, urørt område med veier og asfalterte områder nært opptil. -1 Blestertuft : B5/6. Jernvinneanlegg: Tuft ytre mål: 8,5 x 11 m; indre mål: 5,3 x 8,4; dybde: 1 m. Slagghaug og kullgrop. Hele anlegget er avgrenset av en linje. -2 Slagghaug: 5,5x3,6m oval, orientert øst-vest. 55cm høy, målt fra tuft-siden. Lett bevokst av små trær. Området direkte sørvest for slagghaugen er utplanert,

			men selve haugen er trolig ikke berørt av dette i særlig grad. Lett bevokst med små trær. -3 Kullgrop; sirkulær tydelig grop med 160 cm diameter bunnmål. ytre diameter med antydninger til voll: 4,3m. 60cm dyp, svak 110cm bred 10cm høy voll i nord og sørvest.
--	--	--	--

Vedlegg 3: Lidarbilde med synlige kullgroper

Vedlegg 4: Kart over automatisk freda kulturminner – utsnitt fra Askeladden

